SCHOVAT, NEBO UKÁZAT? SEMINÁŘ O VYSTAVOVÁNÍ DOKUMENTŮ NA PAPÍŘE

Jiří David

Dne 4. června 2025 proběhl v prostorách Moravské zemské knihovny v Brně další ročník semináře pro pracovníky a pracovnice jihomoravských paměťových institucí: archivů, knihoven, muzeí a galerií. Navázal na loňské obdobně koncipované setkání věnované problematice archiválií a rozdílům v jejich zpracovávání v různých typech institucí. Organizace letošního semináře se opět ujaly společně dvě instituce – Moravská zemská knihovna v Brně a Muzeum Brněnska, Památník písemnictví na Moravě. Akce se zúčastnilo 45 kolegů a kolegyň z celkem 15 institucí.

Tématem semináře se tentokrát stalo vystavování děl na papíře. Ať už se jedná o umělecká díla, archiválie, rukopisy, knihy nebo mapové dokumenty, použitý materiál, tedy papír, všechny typy paměťových institucí propojuje, stejně jako potřeba tato díla prezentovat prostřednictvím výstav, případně je k vystavení zapůjčovat. Každé vystavení díla na papíře ovšem znamená jistou míru nebezpečí jeho nevratného poškození. Může tak vzniknout rozpor a z něj plynoucí dilema vyjádřené zkratkou v názvu semináře, neboť paměťové instituce nejsou zřízeny pouze k tomu, aby svěřené dokumenty zpřístupňovaly a prezentovaly veřejnosti, ale zároveň aby je uchovávaly a chránily. Dva legitimní zájmy veřejnosti tak na sebe mohou narážet. Cílem semináře proto bylo otevřít otázku, zda a jak lze stanovit hranici mezi oběma úkoly, a především zjistit, jaká je praxe knihoven, archivů, muzeí a galerií při hledání rovnováhy mezi zpřístupněním předmětu a jeho ochranou.

Stejně jako v minulém roce nebyly příspěvky pro seminář získány standardní výzvou „Call for Papers“, organizátoři místo toho oslovili konkrétní pracovníky a pracovnice z různých typů institucí a v zájmu komparability příspěvků je požádali o vyslovení se ke konkrétním bodům souvisejícím se zvolenou tematikou. Vstupní shrnující přednášky se ujal Ivan Kopáčik z Fakulty restaurování Univerzity Pardubice, který představil základní rámec problematiky z pohledu odborného restaurátora. Praxi vystavování knih v knihovnách a literárních muzeích představili ve společném příspěvku Jiří David z Památníku písemnictví na Moravě a Jiří Dufka z Moravské zemské knihovny v Brně, přístup archivů osvětlila Jana Fasorová z Moravského zemského archivu v Brně, v posledním příspěvku hovořily o zkušenostech s výstavním prezentováním autorských knih i uměleckých děl na papíře v galerijním prostředí kurátorka Judita Matějová a restaurátorka Alena Hejduková, obě z Moravské galerie v Brně. Samostatný blok pak tvořila moderovaná diskuze, která dala prostor kolegům a kolegyním z publika vyjádřit se k nastíněným problémům z pohledu svých institucí. Setkání mělo i praktickou rovinu – na dokumentech s různým typem poškození byly demonstrovány jejich prezentační možnosti a limity.

Prakticky všechny příspěvky se dotkly problematiky výstavní praxe v celé její komplexitě: legislativního rámce, (ne)existence metodických doporučení a závazných interních pokynů, náležitostí smluvního zabezpečení, pojištění a samozřejmě vlastních podmínek vystavení s ohledem na teplotu, vlhkost, světelné podmínky, bezpečnou manipulaci při transportu, adjustaci či instalaci a zabezpečení předmětu po dobu trvání výstavy. Přes řadu očekávatelných shod existují v mnoha ohledech mezi institucemi signifikantní rozdíly. Patrné byly například v souvislosti s interními institučními procesy spjatými s realizací výpůjčky. Ve větších institucích disponujících zpravidla adekvátními odbornými restaurátorskými pracovníky má významné slovo při rozhodování o zapůjčení předmětu a jeho vystavení restaurátor, který je schopen posoudit fyzický stav předmětu a definovat podmínky jeho bezpečného vystavení. Menší instituce se v tomto ohledu musejí spoléhat buď na externí služby, nebo na úsudek kurátora. S ohledem na řečené není ve všech institucích obligátní vytváření protokolů o stavu předmětu (Condition Report), stejně jako vyžadování zprávy o podmínkách panujících ve výstavních prostorách (Facility Report).

Z konkrétních podmínek vystavení byla v příspěvcích i v diskuzi věnována velká pozornost otázce světla, tedy přípustné intenzitě a délce osvitu. Právě riziko poškození světlem je totiž u papírových dokumentů zvláště vysoké, jedná se totiž o poškození kumulativní a nevratné. Opakované vystavení dokumentu může prohlubovat jeho poškození, které navíc nemusí být ihned patrné. Prakticky všechny instituce jsou nuceny volit kompromis mezi návštěvnickým komfortem a ochranou předmětů. Do konkrétní podoby tohoto kompromisu promlouvá řada faktorů, na předním místě by však měla být cennost a význam dokumentu. Na místě byl učiněn i pokus, při němž bylo osvětlení přednáškové místnosti ztlumeno na žádoucích 50 luxů, při nichž byla konstatována stále ještě dobrá čitelnost doprovodných textů a vzájemně konzultovány metody, jak tohoto stavu dosáhnout.

Ačkoli se podmínky pro vystavování děl na papíře mohou často jevit jako velmi přísné nebo obtížně dosažitelné, závěrečný konsenzus semináře byl optimistický. Přítomní odborní pracovníci a pracovnice, a to jak v kurátorském, tak restaurátorském oboru, konstatovali ochotu vycházet výstavním záměrům vstříc a nehledat zbytečné překážky. Vystavující instituce by však současně měly dbát na průběžné

doplňování či obnovování potřebného vybavení a průběžné zlepšování podmínek výstavních prostor. I když je to spojeno s nemalými finančními nároky, odměnou by měla být větší dostupnost ambiciózních výstavních projektů.

Úspěšně absolvované dva ročníky semináře pro paměťové instituce „napříč“ jejich zaměřením, legislativním ukotvením a praktickými zkušenostmi naznačují, že jde o nosný a potřebný formát setkávání. Za důležitý považují organizátoři i poněkud neformální rozměr těchto akcí, který napomáhá vzniku přátelských pracovních vztahů a sdílení zkušeností či impulsů pro dobrou praxi. Pro třetí ročník se téma prozatím stále hledá, pokud však nezasáhne vyšší moc, počítají organizátoři s jeho uspořádáním.